

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN
's-GRAVENHAGE

160617
19-11-64
B
M
V.S.

MR 20 nov. 1964/3

Bespreken

AAN:

Zijne Excellentie
de Minister-President
Voorzitter van de Raad van
Ministers
te 's-GRAVENHAGE.

c.c. alle Ministers

Directie/Afdeling: **xxxx Europa**

Datum: 19 november 1964

Onderwerp: Europese Politieke Samenwerking

Kenmerk: DEU -174428-7104GS

Foto-no: 13107/64
GEHEIM

./.

Ter voldoening aan een door mij gedane toezegging in de vergadering van de Raad van Ministers op 13 november jl., heb ik de eer U hiernevens te Uwer kennisneming aan te bieden een overzicht van de ontwikkelingen betreffende de politieke samenwerking in Europa sedert het afbreken van de onderhandelingen over de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de E.E.G.

Over de Kennedy-ronde, het ultimatum van Generaal De Gaulle en andere ontwikkelingen betreffende de Europese Gemeenschappen werd laatstelijk op 5 november jl. een nota, kenmerk DES-165.823, aangeboden aan de Ministerraad door de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Mr.L.de Block.

Spoedshalve doe ik afschrift dezes rechtstreeks toekomen aan de Leden van de Raad.

DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN,

w.g. J.Luns

EUROPESE POLITIEKE SAMENWERKING

Hieronder volgt een kort overzicht van de ontwikkelingen betreffende de politieke samenwerking in Europa sedert het afbreken van de onderhandelingen over het toetreden van het Verenigd Koninkrijk tot de E.E.G.

Op 14 januari 1963 verklaarde de Franse President, zonder vooroverleg met de E.E.G.-partners, dat het Verenigd Koninkrijk z.i. niet rijp was voor toetreding tot de Europese gemeenschappen. Deze autocratische beslissing, waartoe het verloop der onderhandelingen geen gegronde reden had gegeven, doch welke was gebaseerd op motieven voortvloeiende uit de politieke doelstellingen van Generaal De Gaulle, veroorzaakte een vertrouwenscrisis in Europa.

Op 21 januari 1963 werd daarop het Frans-Duits Verdrag tot intensivering van de bilaterale samenwerking ondertekend. Dit voorziet in periodieke consultaties op verschillend niveau t.a.v. de buitenlandse politiek, de defensie, de economie en de cultuur. De doelstelling is de geleidelijke vorming van een gemeenschappelijk beleid. Het Verdrag sluit derhalve aan bij de eerdere Franse voorstellen voor een politieke samenwerking der Zes. Aangezien de bilaterale samenwerking zich ook zou uitstrekken tot het terrein van de Europese economische gemeenschappen, betekende dit naar veler opvatting dat inbreuk werd gemaakt zo niet op de letter, dan toch op de geest der Europese verdragen. Naar aanleiding van de hierdoor verwekte bezorgdheid zowel in de Bondsrepubliek zelf als onder de overige Europese partners, heeft het Duitse parlement aan de goedkeuring van het Verdrag een resolutie verbonden, inhoudende dat de Bondsregering ook bij de toepassing van het Frans-Duits Verdrag dient te blijven streven naar de eenwording van Europa met inbegrip van het Verenigd Koninkrijk en naar de vorming van een Atlantische gemeenschap. Dit Verdrag heeft in de praktijk zoals nader hieronder aangegeven niet aan de verwachtingen beantwoord.

De vertrouwenscrisis bracht een ernstige weerslag in de voortgang der werkzaamheden binnen de E.E.G. Hervatting van het sinds de mislukking der besprekingen in de Commissie Fouchet (Cattani) tot stilstand gekomen gesprek over een Europese politieke organisatie bleek dan ook volstrekt uitgesloten.

Teneinde een zeker herstel van vertrouwen te bevorderen opperde Minister Schröder in een zitting van de E.E.G.-Ministerraad begin april 1963 de gedachte van een werkprogramma voor de Raad waardoor het intern en extern beleid pari passu tot ontwikkeling zou kunnen worden gebracht. De drie hoofdelementen van dit programma, zoals het tenslotte na langdurig overleg door de Raad werd vastgesteld, waren: afspraken betreffende de besluitvorming op het gebied van de landbouwpolitiek, de verlening van een mandaat aan de Europese Commissie voor de Kennedy-onderhandelingen, zomede de instelling van regelmatig economisch overleg in het kader van de W.E.U., teneinde verwijding van de kloof tussen het Verenigd Koninkrijk en de E.E.G. te voorkomen.

Deze laatste gedachte sloot deels aan bij een aantal ideeën van Nederlandse zijde, inhoudende dat binnen het kader van de W.E.U. zowel op politiek als op economisch terrein naar nauwere samenwerking met het Verenigd Koninkrijk zou worden gestreefd.

In de praktijk bleek deze nieuwe vorm van ministeriële W.E.U.-overleg op basis van het plan Schröder slechts gedeeltelijk aan het gestelde doel te beantwoorden. In verband hiermede heb ik tijdens de ministeriële vergadering van de W.E.U. te Londen in januari jl. voorgesteld aan de Permanente W.E.U.-Raad op te dragen de mogelijkheden voor verbetering van de consultatie-methoden te bestuderen. Hierover kon op dat moment geen overeenstemming worden bereikt. In overleg met enige mijner collegae heb ik deze aangelegenheid in juli jl. te Parijs opnieuw aan de orde gesteld, met het resultaat dat aan de Permanente Raad een opdracht in evenbedoelde zin werd verleend. De Permanente Raad is er niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over de uitvoering van de gegeven opdracht, omdat de Franse Regering in tegenstelling met de zes andere leden van de W.E.U. niet bereid is enige voorbereiding of onderverdeling van de agenda van het economisch overleg van de Ministeriële Raad, zoals door Nederland voorgesteld, te aanvaarden. De Franse Regering houdt vast aan haar restrictieve interpretatie van

de op 11 januari 1963 in de E.E.G.-Raad overeengekomen formulering en is daardoor van oordeel dat tijdens het economische gedeelte van het W.E.U.-beraad slechts zeer in het algemeen gesproken kan worden over "la situation économique européenne".

Tijdens een bezoek van Bondskanselier Erhard kort na zijn ambtsaanvaarding aan Generaal De Gaulle is in november 1963 opnieuw het vraagstuk van de politieke samenwerking ter sprake gekomen. Na de vorige mislukking van de besprekingen in de Commissie Fouchet (Cattani) wenste het Franse staatshoofd geen nieuw Frans initiatief op dit gebied. Beide staatslieden waren het er over eens dat een dergelijk initiatief het beste door Italië genomen kon worden.

Zonder dat hierover met Italië overeenstemming was bereikt, heeft de Bondskanselier op 9 januari jl. in de Bondsdag aangekondigd dat een nieuw initiatief te verwachten was. Ingevolge indiscreties aan de pers werd direct bekend, dat hiermede aan Italië werd gedacht.

Doch toen de Bondskanselier op 27 en 28 januari jl. Rome bezocht, bleek de Italiaanse Regering van mening dat het tijdstip voor een nieuw initiatief tot hervatting van het multilaterale overleg nog niet was gekomen. Italië wenste te wachten tot na de afloop van de Britse verkiezingen.

In dit verband dient te worden vermeld dat de Britse regering, die - overigens om begrijpelijke redenen - aanvankelijk na het geleden échec in de E.E.G.-onderhandelingen een enigszins gereserveerde houding met betrekking tot de Europese politieke samenwerking had ingenomen, zowel bij monde van Minister Heath op 2 juli 1963 in het Lagerhuis, als bij monde van Lord Carrington op 3 december 1963 in de W.E.U.-Assemblee en tenslotte op 23 januari 1964 bij monde van Minister Butler in de W.E.U.-Raad, heeft verklaard dat zij van het begin af aan betrokken wenste te worden bij nieuwe besprekingen over Europese politieke samenwerking.

Tijdens de bezoeken welke Professor Erhard in zijn nieuwe kwaliteit van Bondskanselier aan de hoofdsteden van de andere E.E.G.-landen bracht, heeft hij zijn sonderingen over de mogelijkheden van een nieuw initiatief voortgezet.

De besprekingen ter gelegenheid van het bezoek dat Professor Erhard en Minister Schröder op 2 en 3 maart jl. brachten aan de Minister-President en mij, leidden tot de gemeenschappelijke conclusie dat initiatieven in ieder geval achterwege dienen te blijven tot na de afloop van de Britse verkiezingen. Hierbij werd nog eens op uitdrukkelijke wijze bevestigd, dat het doel van de politiek der beide Regeringen bleef de totstandkoming van een op democratische basis verenigd Europa, waarin zowel de landen die thans reeds lid zijn van de E.E.G. als Groot-Britannië en andere Europese landen een plaats kunnen vinden, dat voorts sterke banden met Amerika dient te onderhouden en dat niet tot verzwakking van de bestaande gemeenschappen en van de NATO zou mogen leiden.

Op 3 en 4 juli 1964 bracht President De Gaulle een bezoek aan Bonn, teneinde besprekingen te voeren in het kader van het Frans-Duitse Verdrag. Het Franse staatshoofd gaf blijk van zijn ontstemming, dat de in dit Verdrag overeengekomen samenwerking niet heeft geleid tot een gemeenschappelijke politiek op tal van belangrijke punten, in het bijzonder voor wat betreft de verhouding tot de Verenigde Staten. Een Frans voorstel tot een verder politiek samengaan in bilateraal verband werd door de Bondskanselier afgewezen. In verband met de Franse verwijten en ter tegemoetkoming aan de als gevolg daarvan verhoogde druk van de Gaullistische oppositie in de eigen partij werd na afloop van de Frans-Duitse besprekingen door Professor Erhard aangekondigd, dat hij aan de Zes voorstellen voor een politieke organisatie in Europa zou doen.

Naar aanleiding hiervan heeft Minister Spaak op 14 juli jl. een bezoek aan Bonn gebracht. Naar ik later van de Heer Spaak vernam, heeft laatstgenoemde destijds in zijn gesprek met de Bondskanselier dezelfde gedachten ontwikkeld als waarover hij vervolgens heeft gesproken in de politieke Commissie van het W.E.U.-Parlement. De brief welke Minister Spaak tot de Bondskanselier heeft gericht ter precisering van zijn mondeling geuite gedachten, heeft hij niet aan de overige Ministers van de Zes aangeboden, aangezien deze brief niet als werkdocument was bedoeld. Zoals bekend, kwamen de gedachten van de Heer Spaak erop neer om uitgaande van het - overigens niet aanvaardde - plan Fouchet, gedurende een beperkte periode te bezien of een praktische politieke samenwerking tussen de Zes mogelijk was.

In dezelfde periode zou de uitwerking van een definitief verdrag ter hand moeten worden genomen, waartoe de Ministers opdracht zouden kunnen geven aan een kleine executieve commissie.

Op 4 november jl. werden de Duitse voorstellen aan de overige zes landen aangeboden. In deze voorstellen zijn de gedachten van Minister Spaak in verwaterde vorm verwerkt. De Franse tekst van de Duitse voorstellen werd op 5 november jl. door mij toegezonden aan de Ministerraad.

Over het politieke deel van deze voorstellen, vervat in het eerste hoofdstuk, heeft nog geen der betrokken Regeringen zich uitgesproken. Het tweede hoofdstuk betreffende de ontwikkeling der gemeenschappen heeft onderwerp gevormd van een eerste gedachtenwisseling in de E.E.G.-Raad en is vervolgens voor nadere bestudering verwezen naar de Permanente Vertegenwoordigers bij de Europese gemeenschappen te Brussel.

Tot dusver zijn van Italiaanse zijde geen suggesties of plannen ingediend.

Inmiddels moet melding worden gemaakt van het feit, dat de Franse Minister van Buitenlandse Zaken op 3 dezer in de Nationale Vergadering heeft verklaard dat met betrekking tot het opnieuw opvatten van het politiek overleg met behoedzaamheid diende te worden opgetreden, aangezien een nieuw échec onherstelbare gevolgen zou kunnen hebben. Naar zijn oordeel dienen de vraagstukken met betrekking tot de vorming van een politieke unie te worden beschouwd in een wijder politiek verband. Hierbij wordt in de eerste plaats gedacht aan een tussen de zes te bereiken overeenstemming over de landbouwpolitiek in de E.E.G. en tevens aan overeenstemming over de doeleinden der politieke samenwerking. De Franse Minister gaf daarop wederom een uiteenzetting van de Franse opvattingen aangaande de Europese politiek overeenkomstig de sedert geruime tijd bekende gedachten van het Franse staats-hoofd.

De huidige Britse Minister van Buitenlandse Zaken, Gordon Walker, heeft tijdens de laatste ministeriële W.E.U.-vergadering te Bonn van 16 dezer verklaard, dat de nieuwe Britse regering enerzijds onder de huidige omstandigheden geen mogelijkheden ziet voor een hervatting van de onderhandelingen over de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de E.E.G., doch dat zij

-anderzijds-

anderzijds - evenals haar voorgangster - van de aanvang af betrokken wenst te worden bij besprekingen over de politieke samenwerking in Europa.

Tenslotte kan worden vermeld, dat bij de laatste vergadering van de E.E.G.-Raad de Franse Regering heeft verklaard het praematuur te achten het Duitse document door de Zes regeringen te doen bespreken.

Bij het jongste W.E.U.-overleg heeft Staatssecretaris Habib Deloncle dit Franse standpunt herhaald.

19 november 1964